

Викторія ГАЛУЩЕНКО
г.Одесса

ВНЕДРЕНИЕ СРЕДСТВ НЕЙРОБИКИ В КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ

В статье рассматривается вопрос совершенствования путей коррекционно-логопедической работы с детьми с психо-речевыми нарушениями через внедрение системы кинезиотерапевтических упражнений. Определяется необходимость проведения комплексной оздоровительно-коррекционной работы с детьми, в частности с наличием неврологической симптоматики, которая включает в себя мышечную релаксацию; дыхательную, артикуляционную, пальчиковую гимнастику; упражнения на развитие высших психических функций (внимания, памяти, мышления) межполушарную латерализацию. Обосновано, что применение этого метода упражнений дает возможность развития мелкой моторики, кистевого захвата руки, развитие и коррекцию когнитивных процессов, зрительно-пространственных представлений; снижение утомляемости; повышение способности к произвольному контролю; способствует профилактике дислексии и дисграфии; помогает адаптации леворуких; развивает межполушарную специализацию, межполушарное взаимодействие, синхронизацию работы полушарий.

Ключевые слова: коррекционно-логопедическая работа, межполушарная латерализация, упражнения с нейробики, дети с нарушениями речи.

Стаття надійшла до редколегії 02.09.2016

УДК 378.147

Світлана ГВОЗДІЙ
м. Одеса
medicinabjd@gmail.com

ДІАГНОСТИКА ОСОБИСТІСНО-ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА КУЛЬТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розглядається особистісно-ціннісний компонент культури безпечної життєдіяльності студентів, показники та способи діагностики. До прямих показників означеного компонента відносять особисті цінності, життєву стійкість, толерантність до невизначеності, прийняття ризику; агресивність та ворожість використовуються як зворотні. Автором аналізується кожний показник, пропонуються адаптовані для студентів класичного університету методики їх діагностики. Підкреслюється, що чітке уявлення про компоненти культури безпечної життєдіяльності та їх регламентовані показники дадуть можливість корекції та удосконалення методики формування культури безпечної життєдіяльності в студентів класичних університетів.

Ключові слова: культура безпечної життєдіяльності, цінності, толерантність до невизначеності, життєстійкість, агресивність, ворожість, ризик.

З давнішніх часів по сьогоднішній день проблема безпеки особистості була в центрі уваги як кожної окремої людини, так й цивілізацій взагалі. Людина історично протистояла силам природи, намагалась зберегти себе й своє оточення у різноманітних конфліктах державного та міждержавного характеру, а в сучасні часи – убезпечує безпеку у трудовій та професійній діяльності, у повсякденній життєдіяльності тощо. Створити абсолютну безпеку неможливо, тому необхідно всіма можливими шляхами мінімізувати ризики та знизити ймовірність виникнення небезпек, які існують для життя та здоров'я людини. Одним із таких способів є використання засо-

бів освіти для формування в особистості культури безпечної життєдіяльності.

Багато вчених досліджують проблему безпечної життєдіяльності людини з точки зору культурології. О. Василенко, Ю. Мотін, С. Проскурін вважають, що безпека – це стан, тенденції й умови життєдіяльності суспільства, його структур, інститутів, при яких забезпечується зберігання їх якісної визначеності з об'єктивно обумовленими інноваціями; такий стан, що відповідає власній природі функціонування й розвитку [14]. За думкою учених, створення середовища (соціального, економічного, екологічного тощо), безпечно-го для життя людей не гарантує того, що сус-

пільство буде позбавлено трагедій на виробництві чи у побуті. Безпека не будується лише на організаційних заходах, що регулюють поведінку окремих осіб й соціальних обов'язків. Безпечна життєдіяльність може реалізуватися через створення безпечного середовища існування та усвідомлення людиною цінностей життя, здоров'я свого й чужого [14]. Отже, ми приходимо до висновку, що необхідно створювати внутрішні спонукальні мотиви безпечної поведінки особистості та вплив на них через формування культури безпечної життєдіяльності (КБЖД).

Культура безпеки/безпечної життєдіяльності та її компоненти досліджувались ученими в різних проявах. В якості компонентів культури безпеки життєдіяльності О. Попадайкина (в соціумі), А. Снегірьов (у майбутніх учителів) виділяють ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний; Т. Зирянова (у студентів туристського вишу) пропонує когнітивний, ціннісно-смысловий, діяльнісний; О. Балашов (у майбутніх менеджерів) – мотиваційно-потребнісний, когнітивний, операційно-діяльнісний.

Компоненти «культури безпеки», «культури безпеки життєдіяльності» вивчались у майбутніх педагогів М. Астаховою, Ш. Ісмаїловим, Л. Кравченко, Р. Яким, М. Явір; у майбутніх фахівців різного напрямку вищих (О. Балашов, Л. Горіна, І. Голубева, І. Немкова, В. Романенко та ін.) та професійних (О. Дронов, В. Євтеєв, Т. Суворова) навчальних закладів. Ученими виокремлювались та вивчались компоненти культури безпеки у різноманітних спеціалізаціях: туристський вищий навчальний заклад (Т. Зирянова); нафтотехнологічний профіль (Л. Моссоуліна); фізкультурно-спортивний заклад (М. Трунов, М. Усачев); технічний університет (С. Косинкіна) тощо. «Культура безпеки» та «культура безпечної життєдіяльності» й їх компоненти в школярів вивчали І. Алексєєва, С. Асянова, М. Головка, Т. Іванова, І. Ільченко, І. Іовенко, О. Літвіна, Т. Мельникова, В. Мошкін, Д. Чагін та інші. У дітей дошкільного віку – С. Підручна, А. Садретдінова та ін. Компоненти «культури безпечної життєдіяльності» (КБЖД) студентів класичного університету залишились поза увагою дослідників.

Під культурою безпечної життєдіяльності студента класичного університету ми розуміємо складний, багаторівневий, динамічний феномен, який включає високий рівень знань щодо безпечної життєдіяльності (стандарты, норми, правила, закони, системи цінностей тощо), сформовані уміння та навички (неухильне виконання правил безпеки, намагання мінімізації ризиків та ін.), здатність адекватно та швидко реагувати на небезпеки, які оточують особистість протягом її життєдіяльності, і забезпечується власною мотивацією і прагненням до безпеки.

Структуру культури безпечної життєдіяльності студентів класичного університету утворюють компоненти, що спрямовують й корегують діяльність студента як майбутнього фахівця у професійному, соціальному, особистісному просторі життєдіяльності, а саме: соціально-імперативний, діяльнісно-оперативний, особистісно-ціннісний. Означені компоненти складають загальне уявлення про культуру безпечної життєдіяльності особистості студента та дозволяють за певними показниками виявити рівні сформованості.

Соціально-імперативний (як наказовий, безумовний) компонент містить характеристики, які віддзеркалюють зв'язки особистості як відкритої системи із навколишнім світом. До соціально-імперативного компонента КБЖД студента нами включені показники, які діагностують знання та уявлення норм, правил, стандартів, законів, системи цінностей безпечної життєдіяльності тощо. Діяльнісно-оперативний компонент КБЖД характеризується уміннями та навичками безпечної життєдіяльності у повсякденні, надзвичайних ситуаціях, під час роботи тощо; здатністю оперативно реагувати та приймати рішення у небезпеках різного походження.

Мета статті визначити показники та способи діагностики рівнів сформованості особистісно-ціннісного компонента культури безпечної життєдіяльності студентів класичного університету.

До основних якостей особистісно-ціннісного компонента КБЖД студента ми відносимо: усвідомлення життя як головної цінності; прагнення до життєвого успіху і досконалості; забезпечення особистої безпеки як

умови збереження власного життя; забезпечення безпеки оточуючих як умови спільної комунікації, взаємодії та співпраці; обмежена схильність до ризику, прийняття та прагнення до мінімізації ризиків і можливих небезпечних і надзвичайних ситуацій; здатність діяти в небезпечних ситуаціях з факторами невизначеності, долати перешкоди. Такі якості особистості студента можна виміряти через показники: 1) особисті цінності; 2) життєва стійкість (залученість, контроль, прийняття ризику); 3) толерантність до невизначеності; 4) агресивність та ворожість як зворотні показники. Для діагностування рівнів сформованості перелічених показників ми спирались на загальновідомі та адаптовані нами опитувальники та методики виявлення особистісно-ціннісних показників.

Визначаючи показники особистісно-ціннісного компонента КБЖД ми виходили з того, що її розвиток з позиції аксіологічного підходу передбачає залучення студента в контекст сучасної культури через освоєння, оволодіння, привласнення системи вироблених цінностей [6]. Від того, яку «цінність» студент обере для себе за пріоритетну, залежить подальший рівень культури безпечної життєдіяльності. Під цінністю розуміється особливе специфічне соціальне визначення об'єктів оточуючого світу, що виявляє їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства [19]. Цінність – це критерій вибору з альтернативних рішень, а також характеристика внутрішніх потреб людини. У результаті проведеного аналізу наукової літератури, зазначає Є. Яковлев, «цінність» як науковий феномен має такі властивості: пов'язана з діяльністю і суб'єктивна; змінювана в часі і має соціально-історичний характер; детермінує властивості особистості; керує поведінкою людини; має над ситуативний характер та різну значимість для різних суб'єктів [22, 27].

Система цінностей та ідеалів є явищем духовного життя людини, тому необхідність і у той же час складність дослідження культури безпечної життєдіяльності полягає у тому, що тільки сама Людина несе відповідальність за вибір тих чи інших цінностей. Поступово імператив дій, якій закладається у традицій-

ній освіті (категоричність, жорсткість, авторитарність), змінюється особистісним вибором цінностей, доповнюється рефлексивним компонентом: цінності отримують різноманітну, більш гнучку можливість трактування, і на кожну людину як суб'єкта власної життєдіяльності покладається серйозна відповідальність за вибір цінностей [9, 18].

Слід зазначити, що система цінностей схильна до постійних змін, обумовлена еволюцією цінностей, що містяться в загальнолюдській культурі, за допомогою цінностей зв'язуються і різні часові модули (минуле, сучасне, майбутнє). У «піраміді цінностей» (А. Маслоу) базис утворюють несвідомо здійснювані вітальні цінності: воля до життя, потреба в їжі та інші. На вершині розташовуються значущі, універсальні цінності – власні свідомі переконання, світогляд, діяльність, потреби в самоактуалізації, повазі та любові, естетичні та пізнавальні потреби [2]. Проте базові людські цінності життя та безпеки завжди залишаються в пріоритеті.

Для дослідження динаміки змін цінностей в особистості у зв'язку з її життєвими проблемами ми використовували методику Ш. Шварца, яка побудована на базі питальника Рокіча з удосконаленою концептуальною базою, якісно модифікована, розширена тощо [12]. Під цінностями Ш. Шварц розумів ті потреби особистості, які вона «пізнала», які залежать від культури, середовища проживання, менталітету конкретного суспільства. В їх основу автор поклав модель співвідношення десяти основних людських цінностей, які діляться на соціальні та індивідуальні. Методика Ш. Шварца складається з двох частин. Перша частина опитувальника призначена для вивчення цінностей, ідеалів і переконань, що впливають на особистість. Для свого дослідження ми використовували другу частину методики Ш. Шварца – профіль особистості, що складається з 40 описів людини, які характеризують 10 типів цінностей. Наведемо коротке визначення характеристик типів цінностей, як їх описує Ш. Шварц: влада – соціальний статус, домінування над людьми і ресурсами; досягнення – особистий успіх відповідно до соціальних стандартів; гедонізм – насолода або чуттєве задоволення;

стимуляція – хвилювання і новизна; самостійність – самостійність думки і дії; універсальність – розуміння, терпимість і захист благополуччя всіх людей і природи; доброта – збереження і підвищення добробуту близьких людей; традиція – повага і відповідальність за культурні та релігійні звичаї та ідеї; конформність – стримування дій і мотивів, які можуть зашкодити іншим і не відповідають соціальним очікуванням; безпека – безпека і стабільність суспільства, відносин і самого себе. Ранжування цінностей здійснювалося за даними середнього арифметичного оцінок, які собі проставив кожний опитуваний студент. Перший ранг присвоюється типу цінностей, які мають найбільш високий середній бал, десятий – має самий низький середній бал. Ранг від 1 до 3, отриманий відповідними типами цінностей, характеризує їх високу значимість для випробуваного. Ранг від 7 до 10 свідчить про низьку значущість відповідних цінностей [12].

У рамках своєї роботи щодо життєвої стійкості як наступного показника особистісно-ціннісного компонента культури безпечної життєдіяльності ми спиралися на такі теоретичні положення. При загрозі життю, соціальному чи психологічному благополуччю людини проблема його психологічної сталості перед обличчям труднощів актуалізується. Ідея життєстійкості має на увазі оптимальну реалізацію людиною своїх психологічних можливостей у несприятливих життєвих ситуаціях, «психологічна живучість», «ефективність» в таких ситуаціях [20]. Життєстійкість визначається оптимальною смисловою регуляцією особистості, її адекватною самооцінкою, розвиненими вольовими якостями і характеризує міру здатності особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість і не знижуючи успішність діяльності [5, 13].

Життєстійкість відноситься до особливого класу здібностей, які В. Шадріков називає духовними: «Вони визначають якісну специфіку поведінки людини: його добродіяння; послідовність принципам віри, любові, альтруїзму, сенсу життя; креативність, оптимізм». Життєстійкість має основні ознаки духовних особливостей, однак не ототожнюється ни-

ми. Вона є єдністю природних й моральних начал [21].

Життєстійкість – це система переконань про себе, світ, відносини з ним, які дозволяють людині витримувати і ефективно долати стресові ситуації. В одній і тій самій ситуації людина з високою життєстійкістю рідше перебуває у стресовому стані і краще справляється з ним. Життєстійкість включає в себе три порівняно самостійних компонента: залученість, контроль, прийняття ризику.

«Залученість» – це активна життєва позиція особистості, впевненість в тому, що тільки діяльна людина може знайти в житті цікаве і цінне. Людина з розвинутим показником «залученості» отримує задоволення від власної діяльності, у процесі якої відчуває свою значимість, цінність. «Контроль» являє собою впевненість у тому, що, тільки борючись і долаючи труднощі, можна змінити те, що відбувається і допомагає бути господарем своєї долі. «Контроль» дає впевненість у тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат того, що коїться. Протилежність цьому – це відчуття власного безсилля. Людина з сильно розвинутим компонентом «контролю» відчуває, що сам обирає свою діяльність, свій шлях.

«Прийняття ризику» – готовність ризикувати, переконаність в тому, що на будь-яких помилках можна вчитися. З усього, що трапляється, як позитивного, так і негативного, можна витягти новий досвід, знання. Людина, яка розглядає життя як спосіб отримання досвіду, готова діяти при відсутності надійних гарантій успіху, на свій страх й ризик, вважаючи, що спрямованість до простого комфорту й безпеки збіднює життя особистості. Цей компонент життєстійкості дозволяє особистості бути відкритою навколишньому світу й приймати всі події як виклик та випробування [20]. Ризик можна визначити як діяльність в умовах переходу від стану невизначеності до визначеності (або навпаки), коли з'являється обґрунтована можливість вибору при оцінці ймовірності досягнення передбачуваного результату, невдачі і відхилення від мети, з урахуванням діючих морально-етичних норм [17].

Всі ці риси є стійкими особистісними особливостями. Але це не означає, що люди з

ними вже народжуються, їх цілком можна тренувати, впливати на них. Існують відповідні психодіагностичні методи, існують тренінги життєстійкості – щоб визначати в собі ці риси і зміцнювати їх [7].

Люди з високою життєвою стійкістю в стресових ситуаціях (зокрема, під час надзвичайних й небезпечних ситуацій) шукають підтримку і допомогу у близьких, і самі готові прийти їм на допомогу. Вони вважають, що ефективніше залишатися залученим в ситуацію і бути в контакті з близькими; знають, коли можуть вплинути на результат подій, і роблять це; вірять, що зміни і стреси природні. Висока життєва стійкість дає скорішу можливість для зростання і розвитку, більш глибокого розуміння життя, ніж ризик – загроза благополуччю. Тест на визначення життєстійкості є адаптацією опитувальника Hardiness Survey, розробленого американським психологом Сальваторе Мадді [1]. Тест життєстійкості включає як загальний показник, так і три показники за окремими компонентами (субшкалами). Для підрахунку балів відповідям на прямі пункти присвоюються бали від 0 до 3, відповідям на зворотні пункти присвоюються бали від 3 до 0 («ні» – 3 бали, «так» – 0 балів). Потім підсумовується загальний бал життєстійкості і показники для кожної з 3 субшкал (залученості, контролю і прийняття ризику) ранжуються як високий, середній, низький.

Ми постійно стикаємося з невизначеністю в житті: і в побуті, і в професійній діяльності, і у взаєминах з соціальним оточенням. Положення людини в умовах невизначеності вимагає від неї розвитку особливих умінь [10]. У дослідженні під невизначеністю розуміється повна відсутність інформації про способи дії в незнайомій ситуації. Вчені вважають, що провідна роль у подоланні ситуацій невизначеності належить саморегуляції психоемоційного стану, у процесі якої розкриваються індивідуальні психофізіологічні та особистісні адаптаційні ресурси людини, забезпечують можливість їх ефективного подолання. Іншими словами, механізми саморегуляції спрямовані на формування у людини моделей адекватної поведінки в умовах психоемоційного напруження, а також на підви-

щення ефективності діяльності в різних ситуаціях [10].

Одним з психологічних феноменів, що дозволяють особистості успішно функціонувати в непередбаченому просторі сучасного світу, є толерантність до невизначеності (далі ТН). Крім цього, характерною ознакою нашого часу є постійне перебування людини у стані хронічного збільшення зовнішньої та внутрішньої невизначеності. Тому нагальною потребою сьогодення є розвиток толерантності до невизначеності як основи виживання біологічної істоти «людини».

Семантика терміна толерантність виражає три значення: 1) Стійкість, витривалість (в тому числі до несприятливих факторів природного середовища-холод, спека, шум, зміна світлового режиму, часових поясів, і до її катаклізмів, тобто різких змін – повінь, засуха, землетрус). 2) Терпимість. 3) Допуск, допустиме відхилення. Спектр перекладу англійського слова *tolerance* (в контексті психологічних станів людини) дуже широкий: придбана стійкість, стійкість до невизначеності, межа стійкості (витривалості) людини, стійкість до стресу, стійкість до конфліктів, до поведінкових відхилень тощо [3].

У людському суспільстві ситуація кризи, хаосу, революційного перевороту, зміни влади, руйнування звичного порядку приводить до зміни умов існування соціального суб'єкта, актуалізує значущість толерантності до виниклої невизначеності як умови виживання й складової культури безпечної життєдіяльності.

Методика визначення шкали толерантності до невизначеності є адаптацією Е. Луковіčkoї однойменної англomовної методики Д. Маклейна [8]. Методика є одновимірною. Відповіді на прямі і зворотні питання можуть приймати чисельні значення від 1 до 7, в залежності від ступеня згоди або незгоди із запропонованими твердженнями. Для отримання індивідуальної бала толерантності до невизначеності необхідно підсумувати чисельні значення відповідей на прямі пункти і відняти від них суму відповідей на зворотні пункти. Отриманий сумарний бал може приймати значення від -66 до +66.

Негативні значення свідчать про те, що опитаний відчуває дискомфорт в складних,

неоднозначних, невизначених ситуаціях, боїться невідомості, намагається внести в своє життя і навколишнє середовище максимальну ясність і однозначність, часто шляхом штучного спрощення складної реальності і закривання очей на реально існуючі складні проблеми. Позитивні значення говорять про те, що опитаний усвідомлює і приймає складність, неоднозначність і непередбачуваність навколишнього світу, мириться з нею і враховує її в своїх діях; він схильний підходити до проблем творчо, а не шаблонно, не схильний до стереотипів.

Крім показників, які характеризують підвищення загального рівня культури безпечної життєдіяльності, нами вбачається за необхідне враховувати показники, які чинять негативний вплив на особистісно-ціннісний компонент КБЖД. До таких показників ми припускаємо агресивність та ворожість.

Протягом усього розвитку людини агресивність відігравала важливу роль у виживанні. З часу появи цивілізацій вся історія відзначена збройними конфліктами між кланами, племенами або націями, причому зв'язок між цими конфліктами і безпосередньо виживанням індивідів не виявляється. Але є культури, які зуміли створити способи стримування агресивності, виробивши власні особливі системи цінностей; виявлені суспільства, яким агресивність невідома. Агресивність – одна з вроджених установок, виражається в прагненні до наступальних або насильницьких дій, спрямованих на заподіяння шкоди або на знищення об'єкта настання. Схильність до агресії – первісна і самостійна схильність людей, в якій культура, що обмежує ваблення, зустрічає найбільшу перешкоду. Існують три основних підходи до пояснення природи агресивності: 1) агресивність як вроджена, інстинктивна якість людини; 2) агресивність як поведінкова реакція на фрустрацію; 3) агресивність як характеристика поведінки, що формується в результаті навчання: ця теорія говорить, що агресія являє собою поведінку, засвоєну в процесі соціалізації за допомогою спостереження відповідного способу дій при соціальному підкріпленні. За всієї несхожості різних підходів, всі вони підсумовують: особистість, що формується, необ-

хідно навчити терпимому, доброзичливому, гуманному ставленню до людей. Якщо цього не робити, то ображати людей людина легко навчиться сама [4].

Як біологічна особливість організмів, більш низьких, ніж людина, агресивність є компонентом поведінки, що реалізуються в певних ситуаціях для задоволення життєвих потреб і усунення небезпеки, що виходить із навколишнього середовища, але не для досягнення деструктивних цілей, якщо тільки вона не пов'язана з хижацькою поведінкою. Стосовно до людини – дана концепція розширюється і включає поведінку (нормальну або хворобливу), що завдає шкоди, спрямована проти інших і самої себе, мотивована ворожістю, гнівом або суперництвом [16].

Ворожість оцінюється як 1) інтенсивна і тривала неприязнь, при якій агресивне ставлення до кого-небудь проявляється як активно і відкрито, так і прихованим чином; 2) бажання, спонукання заподіяти шкоду комуні-небудь, хто сприймається як «ворог»; 3) якість особистості індивіда сприймати нейтрально або доброзичливо налаштованих до нього людей своїми особистими ворогами, особами, що представляють безпосередню загрозу власній безпеці без об'єктивних на це підстав (зазвичай це властиво особам з психопатичними якостями, індукованим в інтересах агресивної політики або пацієнтам з психічним розладом) або в силу колишнього негативно-го досвіду спілкування з такими і подібними людьми [16].

Ворожість можна визначити як негативну установку до іншої людини або групи людей, яка знаходить своє вираження у вкрай несприятливій оцінці свого об'єкта – жертви. Ми висловлюємо свою ворожість, коли говоримо, що нам не подобається дана людина, особливо, коли ми бажаємо їй зла. Далі, ворожий індивідуум – це така людина, що звичайно виявляє більшу готовність виражати словами або яким-небудь іншим чином негативні оцінки інших людей, демонструючи, в загальному, недружелюбність по відношенню до них [4].

Для визначення індексів агресивності та ворожості нами використовувалась методика діагностики форм агресії А. Басса й А. Даркі

[11]. Означені індекси складаються з різних показників. Так, індекс агресивності – це сукупність нормованих показників фізичної агресії (пояснюється як використання фізичної сили проти іншої особи); вербальної агресії (вираз негативних почуттів як через форму (сварка, крик, вереск), так і через зміст словесних відповідей (погроза, прокляття, лайка)); непрямой агресії (агресія, яка обхідним шляхом спрямована на іншу особу через злісні плітки, жарти); і агресія, яка ні на кого не спрямована – вибух люті, що виявляється в крику, тупотінні ногами, биття кулаками по столу і т. п.). Індекс ворожості складається з показників підозрілості (недовір'я і обережність по відношенню до людей, заснована на переконанні, що оточуючі мають намір заподіяти шкоду) та образи (почуття, викликане заздрістю і ненавистю до оточуючих, обумовлене гіркотою, гнівом на весь світ за дійсні або уявні страждання) [15].

Таким чином, особистісно-ціннісний компонент культури безпечної життєдіяльності буде складатися з показників прямої та непрямой дії. До прямих, які виявляють лінійну залежність ми відносимо високий ранг цінностей «Безпеки», «Доброти», «Конформності»; високий рівень життєстійкості. Оскільки, життєдіяльність особистості здійснюється в умовах постійної невизначеності та в ситуаціях ризику, тому як психологічну передумову культури безпечної життєдіяльності можна використати показник «толерантність до невизначеності». Чим менше будуть показники непрямой дії, тим кращим буде кінцевий результат особистісно-ціннісного компонента культури безпечної життєдіяльності.

Доцільність використання обраних показників діагностики особистісно-ціннісного компонента при формуванні культури безпечної життєдіяльності нами була підтверджена методами математичної статистики (регресійний, кластерний, кореляційний аналізи тощо) й буде наведена у наших подальших наукових розробках.

На нашу думку, чітке уявлення про компоненти культури безпечної життєдіяльності та їх регламентовані показники дає можливість корекції та удосконалення методики формування складного, багатогранного та

актуального феномена культури безпечної життєдіяльності в студентів класичних університетів.

Список використаних джерел

1. Maddi S. R. Hardiness and Mental Health [Text] / S. R. Maddi, D. M. Khoshaba // Journal of Personality Assessment. – 1994. – Oct. – Vol. 63. – P. 265-274.
2. Maslow A. H. Motivation and Personality. – New York : Harpaer & Row, 1954.
3. Асмолов А. Г. На пути к толерантному сознанию / Асмолов Александр Григорьевич. – М. : Смысл, 2000. – 255 с.
4. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.psychologos.ru/articles/view/gnevzpt_vrazhdebnost_i_agressivnost_-berkovic
5. Иванова К. С. Особенности жизнестойкости у студентов / Кристина Сергеевна Иванова // Альманах современной науки и образования. – Тамбов : Грамота, 2012. – № 12 (67): в 2-х ч. – Ч. I. – С. 65-66.
6. Княжева И. А. Методична культура як соціокультурний феномен / И. А. Княжева // «Education and Pedagogical Sciences» («Освіта та педагогічна наука»). – Луганськ : ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – № 3. – С. 32-37.
7. Леонтьев Д. А. Тест жизнестойкости / Д. А. Леонтьев, Е. И. Рассказова – М. : Смысл, 2006. – 63 с.
8. Луковицкая Е. Г. Неопределенность и толерантность к неопределенности – психологическое определение / Луковицкая Елена Геннадьевна. – Новгород, 1996. – С. 16.
9. Лукьянов В. Г. Аксиологическая мысль в Петербурге: две парадигмы — возможен ли синтез? (аксиологические концепции М. С. Кагана и Г. П. Выжлецова) / В. Г. Лукьянов // Культурное пространство Петербурга: история и современность. – СПб. : СПбГУП, 2001. – С. 29-32.
10. Мажирина К. Г. Индивидуальные механизмы саморегуляции: их мобилизация и прогнозирование в условиях, характеризующихся высокой степенью неопределенности / К. Г. Мажирина, О. Н. Первушина, О. А. Джафарова // Психология и педагогика. – 2008. – № 3. – С. 169-172.
11. Малкина-Пих И. Г. Психосоматика: Довідник практичного психолога. / Методика діагностики показників і форм агресії А. Басса і А. Дарки – М. : Ексмо, 2005. – 992 с. – Режим доступа: <http://ibib.ltd.ua/2214-metodika-diaagnostiki-pokazateley-form-35786.html>
12. Методика Ш. Шварца (Ценностный опросник (ЦО) Шварца / Тест ценности Шварца) [Электронный ресурс] // Тесты по психологии личности. – Режим доступа: <http://psycabi.net/testy/322-test-tsennosti-shvartsa-tsennostnyj-oprosnik-tso-shvartsa-metodika-shvartsa>
13. Наливайко Т. В. К вопросу осмысления концепции жизнестойкости / Т. В. Наливайко // Вестник интегративной психологии. – 2006. – № 4. – С. 45-54.
14. Писарь О. В. Безопасность как целостное интегративное качество личности / О. В. Писарь // КПЖ. – 2008. – № 7 – С. 22-30. – URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/bezopasnost-kak-tseloostnoe-integrativnoe-kachestvo-lichnosti> (дата обращения: 24.06.2016).

15. Психологические тесты для профессионалов / авт. сост Н. Ф. Гребень. – Минск : Современ. шк., 2007. – 496 с.
16. Словарь практического психолога / С. Ю. Головин. – М. : АСТ, Харвест, 1998.
17. Спиркин А. Основы философии / А. Спиркин. – М. : Политиздат, 1988. – С. 218.
18. Тимофеева С. В. Аксиологический подход в образовании – наиважнейший фактор воспитания духовного и творческого начал в личности / С. В. Тимофеева // Вестник КрасГАУ. – 2009. – № 3. – С. 251–257.
19. Философский энциклопедический словарь. – М., 1989.
20. Фомина А. Н. Жизнестойкость личности. Монография / А. Н. Фомина. – М. : МПГУ, 2012. – 152 с.
21. Шадриков В. Д. Введение в психологию: способности человека. – М. : Логос, 2002. – 160 с.
22. Яковлев Е. В. Реализация аксиологического подхода в педагогическом исследовании / Евгений Владимирович Яковлев // Вестник ЮУрГУ. Серия: Образование. Педагогические науки. – 2012. – № 4 (263). – С. 26–29.

Svitlana GVOZDI
Odessa

DIAGNOSTICS OF PERSONAL-EVALUATIVE COMPONENT OF SAFE LIFE AND ACTIVITY CULTURE OF CLASSICAL UNIVERSITY STUDENTS

The article deals with personal-evaluative component of the student's safe life and activity culture, performance and diagnostic methods. The direct indicators specified component includes personal values, the vital resistance, tolerance of uncertainty, assumption of risk; aggression and hostility are used as the reverse. The author analyzes each indicator, offers tailored to students of classical university methods of their diagnosis. It is emphasized that a clear understanding of the safe life and activity culture components and regulated indicators will enable the correction and improvement of methods of its formation at students of classical university.

Key words: culture of safe life and activity, values, tolerance of uncertainty, vital resistance, aggression, hostility, risk.

Светлана ГВОЗДИЙ
г. Одесса

ДИАГНОСТИКА ЛИЧНОСТНО-ЦЕННОСТНОГО КОМПОНЕНТА КУЛЬТУРЫ БЕЗОПАСНОЙ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ КЛАССИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

В статье рассматривается личностно-ценностный компонент культуры безопасной жизнедеятельности студентов, показатели и способы диагностики. К прямым показателям указанного компонента относят личные ценности, жизненную стойкость, толерантность к неопределенности, принятие риска; агрессивность и враждебность используются как обратные. Автор анализирует каждый показатель, предлагаются адаптированные для студентов классического университета методики их диагностики. Подчеркивается, что четкое представление о компонентах культуры безопасной жизнедеятельности и их регламентированные показатели дадут возможность коррекции и совершенствования методики формирования культуры безопасной жизнедеятельности у студентов классических университетов.

Ключевые слова: культура безопасной жизнедеятельности, ценности, толерантность к неопределенности, жизнестойкость, агрессивность, враждебность, риск.

Стаття надійшла до редколегії 02.09.2016